

Course: Manufacturing of parts in mechanical engineering

**Lecture 6. Technological processes of
mechanical processing of bevel gears**

Lecturer: Muhammadazim Rustamov

6-ma'ruza. Konussimon tishli g'ildiraklarga mexanik ishlov berish texnologik jarayonlari

Reja:

- 1. Konussimon tishli g'ildiraklarning xizmat vazifasi, texnik shartlar va zagotovka materiallari.**
- 2. Konussimon tishli g'ildiraklarga mexanik ishlov berish texnologik jarayonlarining bosqichlari.**
- 3. Konussimon tishli g'ildiraklarni nazorat qilish.**

1. Konussimon tishli g'ildiraklarning xizmat vazifasi, texnik shartlar va zagotovka materiallari

Tishli g'ildiraklarni asosiy turlari va tuzilishlari quyida keltirilgan.

Birinchi tur tishli g'ildiraklar bular gupchakli va gupchaksiz silindrik va konussimon tishli g'ildiraklar. Bu tishli g'ildiraklarning markaziy teshiklarini tuzilishi tekis, shponka uyali va shlitsali ko'rinishida bo'ladi. Tishli g'ildiraklarni o'q bo'yicha yo'nalgan ochiq markaziy teshiklarning uzunligi uning diametriga nisbati $l/d > 1$ ya'ni "vtulka" ko'rinishida bo'ladi.

Ikkinchi tur ko'p gardishli tekis shponka uyali va shlitsali markaziy teshikka ega tishli g'ildiraklar.

Uchinchi tur bir gardishli tekis, shponka uyali shlitsali markaziy teshikka ega va $1d < 1$ ya'ni "Disk" ko'rinishidagi tishli g'ildiraklar.

Beshinchi tur quyruq qismiga ega (tishli val ko'rinishidagi) silindrik va konussimon tishli g'ildiraklar.

To'rtinchi tur mexanik ishlov berilgandan so'ng gupchak bilan yig'iladigan silindrik, konussimon, chervyakli tishli g'ildiraklar yoki "gardishlar".

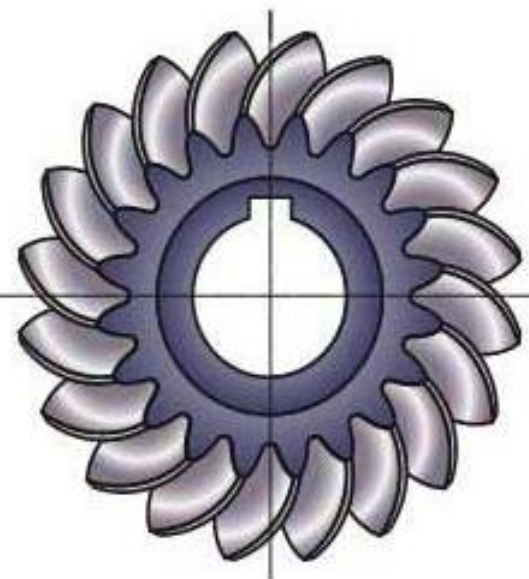
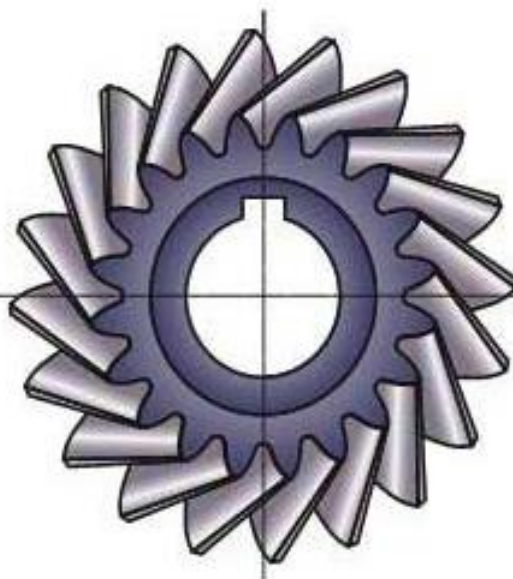
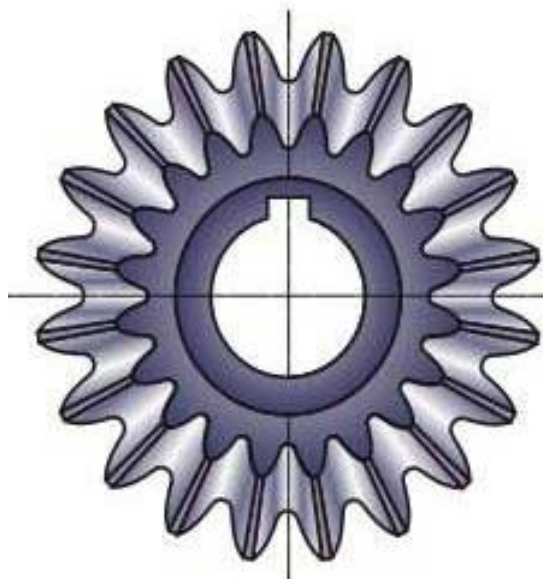
Konussimon tishli
g'ildirak

Tishlarining
yo'nalishi bo'yicha

to'g'ri

qiya (tangensial)

doiraviy

Konussimon to‘g‘ri
tishli g‘ildirak

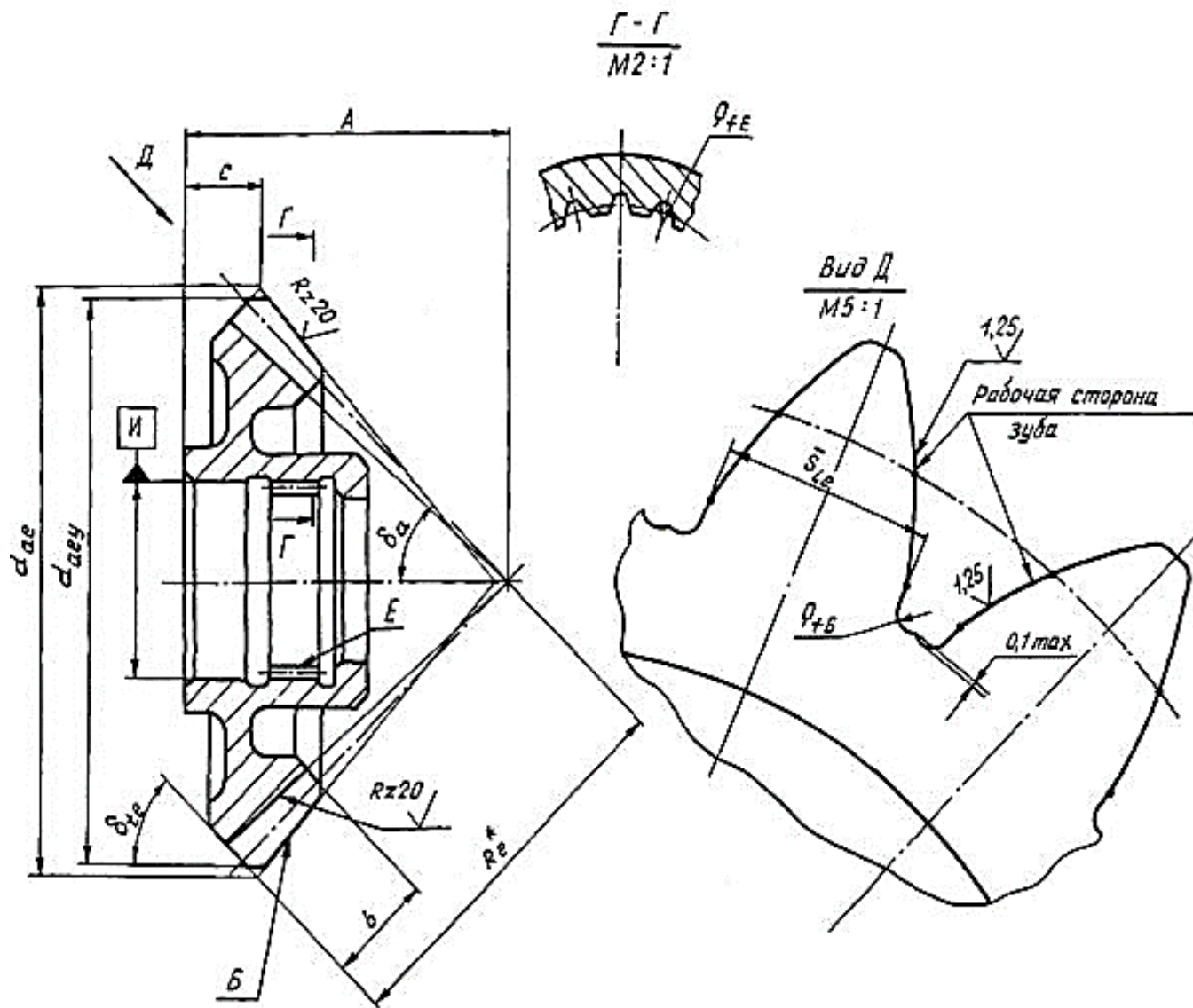
Konussimon doirasimon
tishli g‘ildirak

Chapdagi rasm manba: https://www.autoopt.ru/upload/iblock/865/para_konicheskaya_4.jpg

O‘ngdagi rasm manba:

<https://shesterenka.com.ua/images/stories/uslugi/pary/konicheskaya-para.jpg>

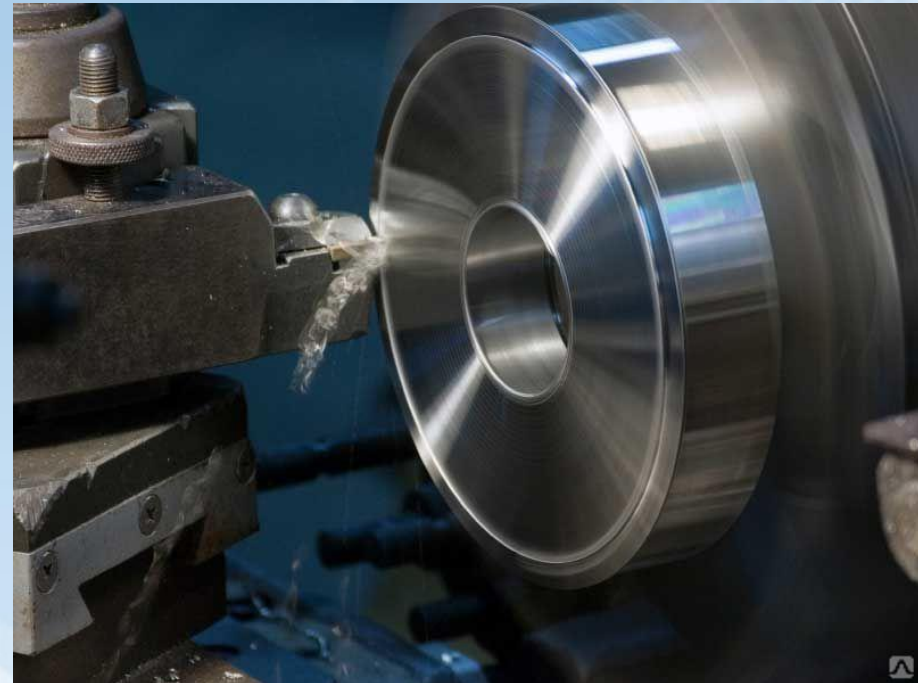
Konussimon tishli g'ildiraklar o'ziga hos xususiyatlari mavjudki, ular konussimon tishli g'ildiraklarga ishlov berish texnologik jarayonini ayrim operatsiyalariga ta'sir qiladi. Konussimon tishli g'ildiraklarni yaxshi ishlash sharti ularni bo'luvchi konuslari bir-biri bilan bitta nuqtaga to'g'ri kelishidir. Uni siljib qolishi ilashishni noto'g'ri bo'lishiga va kontakt izini joyini va formasini buzilishiga olib keladi. Shu sababli zagotovkani bazaviy teshiklari dopuskiga yuqori talab qo'yiladi.

Konussimon tishli g'ildirak ishchi chizmasi

Konussimon tishli g'ildiraklarni tayyorlash texnologik jarayoni birinchi qismi silindrik tishli g'ildiraklarni tayyorlash texnologik jarayoni kabi bo'ladi, lekin konusli yuzalarga ishlov berishda alohida operatsiyalar ko'zda tutiladi. Bu bosqichda tishli g'ildirakni zagotovkasiga toza tokarlik ishlov berish hisoblanadi. Ko'p hollarda konussimon tishli g'ildiraklarga toza ishlov berish bitta yoki ikkita operatsiyada, ikki o'rnatishda amalga oshiriladi.

Birinchi tokarlik toza ishlov berish operatsiyada (yoki birinchi o'rnatishda) bazaviy torets yuza va g'ildirakni tashqi yuzalariga, ikkinchi tokarlik toza ishlov berish operatsiyada (yoki ikkinchi o'rnatishda) konus yuza va g'ildirakni boshqa yuzalariga ishlov beriladi. Bunda baza sifatida birinchi operatsiyada ishlov berilgan torets yuzalar olinadi. Kichik qo'shimcha konus tomonida joylashgan tayanch montaj toretsigga ega bo'lgan qiyshiq tishli konussimon tishli g'ildiraklarga ishlov berishda tayanch yuzalarga ishlov berish ikkinchi operatsiyada amalga oshiriladi.

2. Konussimon tishli g'ildiraklarga mexanik ishlov berish texnologik jarayonlarining bosqichlari

Texnologik jarayonning birinchi va ikkinchi davrlarini birlashtirish uchun sakkiz shpindelli tokarlik yarim avtomatlaridan foydalaniladi. Bunday dastgoh stolining juft raqamli holatlarida tishli g'ildirak xom ashyosini ishlov berilmagan yuzasi bo'yicha o'rnatish maqsadida uch mushtchali patronlar qo'llaniladi.

Sakkiz shpindelli
tokarlik yarim avtomat
dastgohi

Manba:https://media.exapro.com/product/2024/06/P240612051/66a6fdafo0913c30d7887bc95f352ae3/emco-emco-emcoturn-425-tc-tcm-p240612051_10.jpg

Konussimon tishli g'ildirak

To'g'ri

Qiya
(tangensial)

Doiraviy

Nusxalash

Qirqish

Qirqish,
yarim qirqish

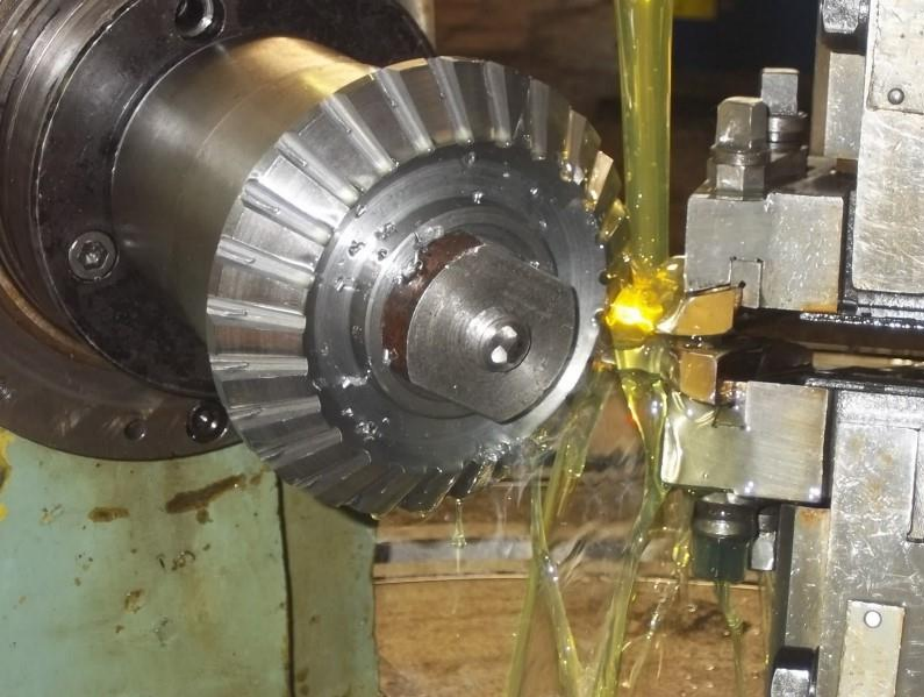
Nusxalash
(kesish)

Diskli sidirgich
2 ta randalsh
keskichi
Diskli va
barmoqli
modulli freza

2 ta randalsh
keskichi
2 ta diskli
freza

Keskichlar
kallagi

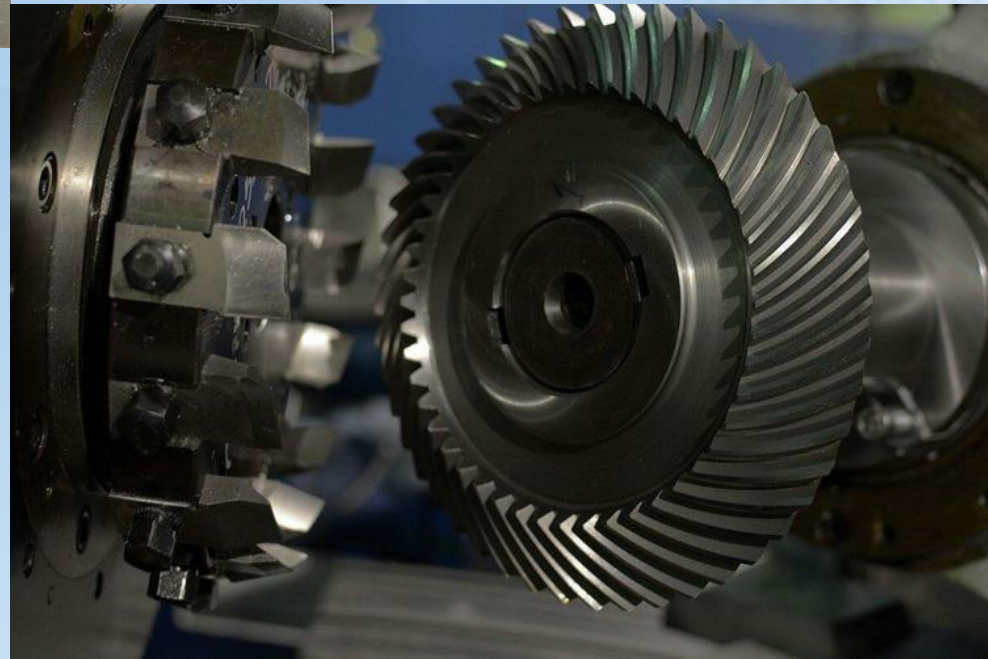
Sidirgich
Keskichlar
kallagi
Barmoqli
modul freza

Konussimon tishli
g'ildiraklarni randalash
keskichlari yordamida
tishlarini ochish

Manba: <https://metall.world/upload/iblock/99b/izgotovlenie-konicheskikh-shesteren-1.jpg>

Konussimon tishli
g'ildiraklarni doiraviy
sidirgich yordamida
tishlarini ochish

Manba: <https://static.tildacdn.com/tild3663-6564-4439-a165-633530366638/14.jpg>

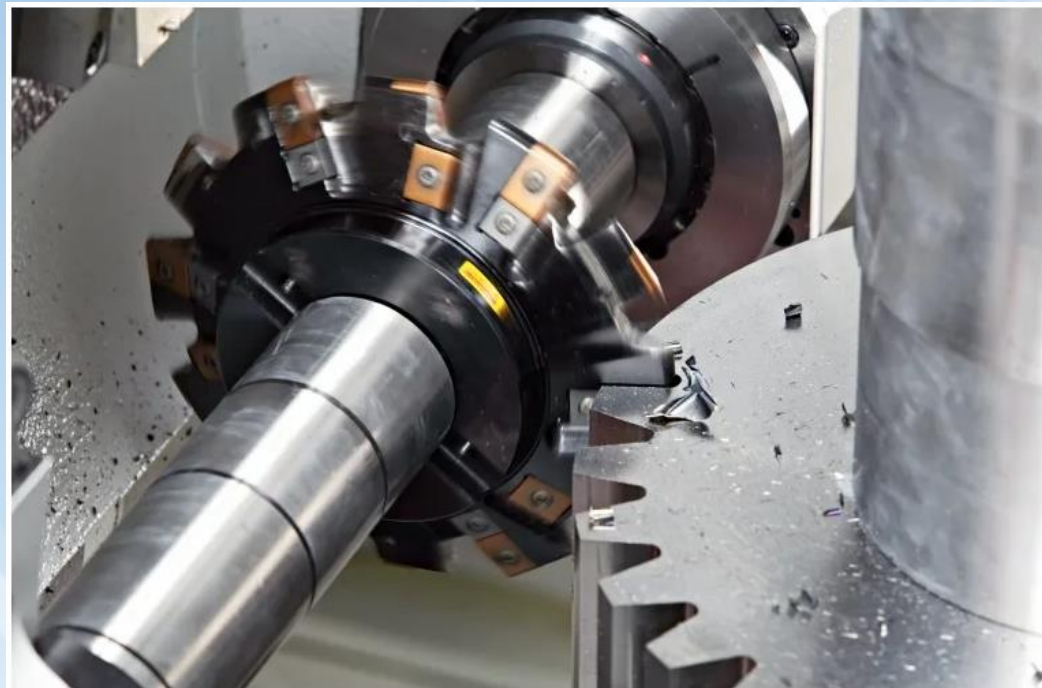

Konussimon tishli
g'ildiraklarni barmoq
freza yordamida
tishlarini ochish

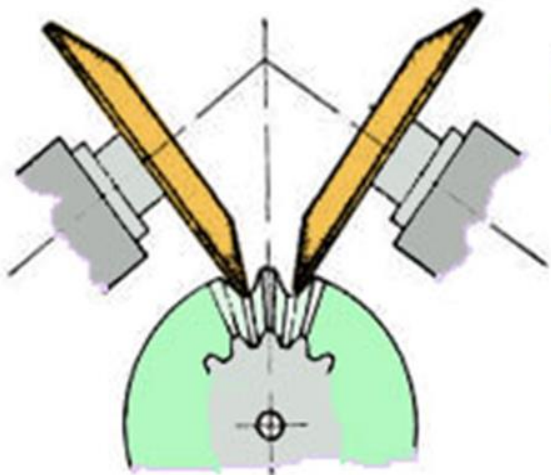
Manba:https://img.alicdn.com/imgextra/i1/6000000006502/O1CN01wUvRiw1xtxwfgcGgg_!!6000000006502-o-tbvideo.jpg

Konussimon tishli
g'ildiraklarni modulli
diskli freza yordamida
tishlarini ochish

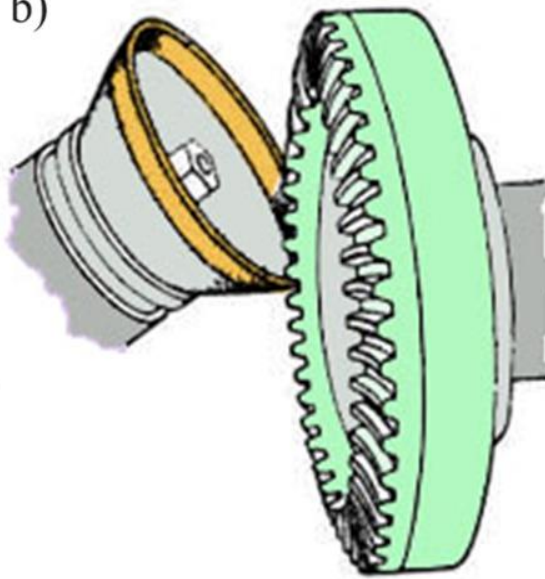
Manba:https://avatars.mds.yandex.net/i?id=a21a325e640d7ea82e0abff095dd51f8_l-8261187-images-thumbs&n=13

a)

b)

Konussimon tishli
g'ildiraklarni tishlarini
jilvirlash usullari:

a) to'g'ri; b) doirasimon

Manba: <https://konspekta.net/megaobuchalkaru/imgbaza/baza17/8897480733030.files/image135.jpg>

Doiraviy konussimon
tishli g'ildirakni tishlarini
jilvirlash

Manba: <https://btomo.ru/files/images/shlifo vkazabev.png>

Gardishli konussimon tishli g'ildiraklarning mexanik ishlov berish texnologik marshruti

Operatsiya №

Operatsiya tarkibi

005

Teshiklarni kengaytirish, toretslarni yo'nish va orqa yonini yo'nish

010

Mahkamlash teshiklarini parmash

015

Old tomonidan konusli yuzalarni va toretslarni boshlang'ich yo'nish

020

Orqa toretsnini jilvirlash

025

Teshikni sidirish

030

Old tomonidan konusli yuzalarni va toretslarni yakuniy yo'nish

Operatsiya №

Operatsiya tarkibi

035

Tishlarni boshlang'ich kesish

040

Tishlarni yakuniy kesish

045

G'ildirakni chiniqtirish (obkatka)

050

Termik ishlov berish

055

O'rnatish teshigini va orqa toretsni
jilvirlash

060

Tishlarni jilvirlash

065

G'ildirakni juftini tanlash

Gupchakli konussimon tishli g'ildiraklarning mexanik ishlov berish texnologik marshruti

Operatsiya №

Operatsiya tarkibi

005

Gupchakdagi teshikni parmash va toretslarni yo'nish

010

Teshikni va shlitsalarni sidirish

015

G'ildirakni tashqi yuzasi bo'yicha boshlang'ich yo'nish

020

G'ildirakni yakuniy yo'nish

025

Tishlarni boshlang'ich kesish

030

Tishlarni yakuniy kesish

Operatsiya №

Operatsiya tarkibi

035

G'ildirakni chiniqtirish (obkatka)

040

Termik ishlov berish

045

Teshiklarni jilvirlash

050

SHlitsalarni kalibrlash

055

Tishlarni jilvirlash

060

G'ildirakni juftini tanlash

Valikli konussimon tishli g'ildiraklarning mexanik ishlov berish texnologik marshruti

Operatsiya №

Operatsiya tarkibi

005

Toretslarni frezerlash va markazlash

010

Valik tomonidan boshlang'ich ishlov berish

015

G'ildirak tomonidan boshlang'ich yo'nish

020

Valik tomonidan yakuniy yo'nish

025

G'ildirak tomonidan yakuniy yo'nish

030

Valik uchidagi rezbalarni kesish

Operatsiya №

Operatsiya tarkibi

035

Tishlarni boshlang'ich kesish

040

Tishlarni yakuniy kesish

045

G'ildirakni chiniqtirish (obkatka)

050

Termik ishlov berish

055

Valikni jilvirlash

060

Tishlarni jilvirlash

065

G'ildirakni juftini tanlash

3. Konussimon tishli g'ildiraklarni nazorat qilish

Konussimon tishli g'ildiraklarni nazorat qilish operatsiyalararo va barcha mexanik ishlov berish operatsiyalaridan so'ng olib boriladi.

Doiraviy konussimon tishli g'ildirakni tishlarini 3D nazoratdan o'tkazish

Chiziqli o'lchamlar, tashqi va ichki silindrik yuzalarning diametrlari o'lchov aniqligi darajasini inobatga olib turli o'lchov asboblari yordamida tekshiriladi yoki chegaraviy o'lchash kalibrlaridan foydalaniladi.

O'lchov asboblari

Tishlarni tayyorlash
sifati qadam
o'lchagichlar, tish
o'lchagichlar,
shablonlar yoki
evolventali yuzalarni
o'lchagichlari
yordamida nazorat
qilinadi.

Tangensial tish o'lchagich

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirzayev A.A., Sotvoldiyev A.E., Mamurov E.T. “Mashinasozlik texnologiyasi” (maxsus qism) oliy texnika o‘quv yurtlari uchun darslik. Farg‘ona–2010. 195 b.
2. Вороненко, В.П. Проектирование машиностроительного производства: учебное пособие/ В. П. Вороненко, М. С. Чепчуров, А. Г. Сиртладзе; ред. В. П. Вороненко. - 2-е изд., стер. – Санкт – Петербург: Лань, 2019. - 416 с.
3. Шрубченко И.В. Технология изготовления типовых деталей машин. Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М. 2018 – 358 с.
4. Тромпет, Г. М. Технология производства оборудования предприятий строительных материалов [Электронный ресурс]: учебное пособие / Г. М. Тромпет. — Электрон. текстовые данные. — Екатеринбург: Уральский федеральный университет, ЭБС АСВ, 2014. — 504 с.

E'TIBORINGIZ
UCHUN RAHMAT

